

УДК 332.142.6+502.175

DOI: 10.33990/2070-4038.27.2021.239233

Овдій Яна Петрівна

*магістрант Дніпропетровського регіонального інституту
державного управління Національної академії державного управління
при Президентіві України*
ORCID: 0000-0002-0046-5284
e-mail: eropolova.yana@gmail.com

Матвесва Ольга Юрївна

*кандидат наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри економіки та регіональної економічної політики
Дніпропетровського регіонального інституту державного управління
Національної академії державного управління при Президентіві України*
ORCID: 0000-0003-3344-1497
e-mail: olivebox30@gmail.com

УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ МІСТ УКРАЇНИ КРІЗЬ ПРИЗМУ СТРАТЕГІЧНИХ ПРІОРИТЕТІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО КУРСУ

Розглянуто підходи до вирішення проблеми ревіталізації та забезпечення сталого розвитку українських міст крізь призму стратегічних пріоритетів Європейського зеленого курсу (далі – ЄЗК). Доведено необхідність перегляду стратегічних орієнтирів та векторів розробки й корегування політики місцевого розвитку, які на сьогодні мають бути спрямовані у русло виконання Україною завдань Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (далі – ЄС), а також інших рамкових документів, що визначатиме перехід України до засад сталого розвитку громад. Визначено, що для України ЄЗК є дорожньою картою заходів, які до 2050 р. повинні перетворити її міста на ефективні, стійкі системи з конкурентоспроможною економікою, визначити засоби їх перетворення на кліматично нейтральні території Європи, де на засадах самозабезпечення буде гарантовано покращення здоров'я та якості життя людей, а внаслідок смартизації управлінської системи, трансформації кліматичних та екологічних викликів на можливості у різних сферах, відбувається гарантування справедливого та інклюзивного типу “зеленого переходу”.

Ключові слова: Європейський Зелений Курс; місцеве самоврядування; сталий розвиток; державна та місцева політика; стратегічні пріоритети; євроінтеграція.

Постановка проблеми. Епідеміологічні, соціальні та економічні загрози, пов'язані із глобальною кризою, спричиненою COVID-19 та важким баластом проблем, накопичених містами України ще задовго до розповсюдження пандемії (серед яких, зокрема, є не достатньо високий

рівень якості послуг, недосконалі інфраструктурні можливості, економічний занепад, недостатня інклюзія, рівень розвитку громадянського суспільства та громадянської участі тощо), створили передумови суттєвого стримування національного розвитку. Проте ця ситуація є характерною не лише для України. Про це свідчать звітні документи Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН) та її спеціалізованих органів, рішення G20 та G7, матеріали Всесвітнього економічного форуму та його “Доповідь про глобальні ризики”. Зростаючі загрози зупинення малих бізнесів та великих виробництв поставили у пріоритет політичних програм, поряд із завданнями відновлення економічної активності у містах, питання необхідності поетапної ревіталізації природних екосистем до безпечного рівня, дотримання принципів економічної ефективності, соціальної справедливості та сталості розвитку, озеленення економіки та смартизації підходів до організації господарських процесів.

Тенденції останніх двох років (2020 – 2021 рр.) які зумовлені, передусім, розгортанням пандемії та її кризових наслідків, створили, тим не менш, “вікно можливостей” для проведення державними та самоврядними органами радикальних реформ, подолання розривів і переходу на концептуально нові засади виваженого економічного розвитку, серед яких ключову роль відіграє концепція “озеленення” господарських систем українських міст. Вона набула популярності в міжнародній науковій спільноті, ставши, з одного боку, відповіддю на світову соціально-економічну кризу, а з іншого – рушієм переходу до нової моделі зростання та суспільно-економічного розвитку після пандемії, але вже на принципово нових умовах збалансованості та виваженості.

Важливим та актуальним у сучасних умовах залишається питання забезпечення відновлювального розвитку та ревіталізації соціо-еколого-економічних систем міст та їх громад. Саме сталий, збалансований розвиток, а не зростання, має бути загальним завданням управління на всіх рівнях. Відповідно, економічне зростання міст є передумовою їх загального розвитку, адже воно характеризує оновлені цілі його економічної системи, розширює масштаби діяльності та задає її позитивну динаміку. Водночас, у намаганнях досягти докризового рівня економічного зростання, невіршеним для більшості міст залишається завдання забезпечення масштабних якісних, а не лише кількісних позитивних зрушень, а також прогресивних змін соціально-економічної системи, що повинні забезпечити саме розвиток.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняними та закордонними науковцями і практиками зроблено чимало на шляху збагачення теоретичних напрацювань у цій сфері. Зокрема, питання сталого розвитку широко досліджувались у працях М. Афанасьєва, О. Бобровської, З. Варналія, І. Вахович, М. Бутко, З. Герасимчук, Т. Крушельницької, Т. Маматової, С. Мочерного, І. Чикаренко та інших вчених. Дослідження таких авторів, як: О. Амоша, А. Бардась, О. Балусєва, М. Бойченко, О. Веклич, І. Герасимов, Б. Данилишин, М. Мельник, В. Погребенник,

В. Потапенко, В. Сабадаш, В. Степанов, Є. Хлобистов та інших, присвячені методологічному обґрунтуванню засад сталого розвитку, раціоналізації природокористування, екологізації антропогенної діяльності та природоохоронним інвестиціям, поряд із працями іноземних авторів на цю тему – П. Воса, Дж. Геллавіла, Д. Лінденмаєра, Р. Гріна, Р. Камані, Н.Муньєра, В. Ульманна, Д. Мітліна, С. Грімонда, Х. Дейлі, Н. Сміта.

Виокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Внесок авторів у вирішення зазначеної проблеми є вагомим, проте наявність пласту проблем у практичній площині актуалізує подальший пошук у цьому напрямі. Зокрема, потребує подальшого розвитку проблема “озеленення економіки” в межах ЄЗК, підтриманого Україною.

Метою статті є аналіз підходів до управління сталим розвитком міст України крізь призму стратегічних пріоритетів Європейського зеленого курсу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Посилення глобалізаційних викликів, серед яких глобальна економічна нестабільність займає чільне місце, виснаження ресурсного потенціалу та деградація навколишнього природного середовища через використання та застосування неефективних технологій обумовили актуалізацію проблеми забезпечення сталого, природоневищувального економічного розвитку міст та їх господарських систем.

Як зазначає А. Мозговий, “дослідження проблем сталого розвитку населених пунктів, особливо міст, є нині одним із стрижневих напрямків наукового обґрунтування планетарної концепції сталого розвитку” [1]. В Україні понад 60% населення країни мешкає у містах, які є територіями-магнітами для громадян, що мігрують у місця більших можливостей та доступніших сервісів, а також ширших пропозицій навчання і працевлаштування.

Тому на сьогодні місто є центральною адміністративною ланкою соціального й економічного розвитку держави, центром суспільного життя та національної економіки, хранителем культури, спадщини та носієм традицій. Міста відіграють вирішальну роль у процесах визначення стилю життя людей, в усталенні підходів і моделей виробництва та споживання [2]. Окрім того, місто несе підвищену відповідальність за екологічні проблеми в державі та винищення її природного капіталу. У місті також найбільше відчувається порушення соціальної, політичної, архітектурної, ресурсної й екологічної рівноваги. Водночас міський рівень – це найменший масштаб, у якому можливе конструктивне інтегральне та цілісне вирішення цих проблем [3]. Все це об’єктивізує управлінське завдання створення умов для сталого розвитку, що стримує деструктивний вплив від діяльності людей на довкілля.

За визначенням Організації Об’єднаних Націй (далі – ООН), стале місто – це місто, у якому: досягнення у суспільному, економічному і фізичному розвитку постійні. Стале місто:

– постійно самозабезпечене природними ресурсами;

– підтримує довготривалу безпеку мешканців, зокрема й від природних катастроф;

– характеризується високим рівнем життя його мешканців при збереженні природного середовища, ресурсів і екологічної рівноваги економічної й соціальної діяльності городян [4].

Очевидним є те, що найвищою формою сталої організації соціо-еколого-економічної системи міста є така, за якої ця система здатна саморегулюватися, самоуправлятися, самоудосконалюватися, максимально використовуючи внутрішні та зовнішні ресурси. І економіка міста є вагомим ресурсним джерелом такого самозабезпечення, насамперед коли вона вдосконалюється і стає безпечнішою й ефективнішою.

Для підтримки цих процесів і налагодження умов ведення бізнесу в містах після пандемії органи місцевого самоврядування мають посилити увагу до питання взаємопов'язаності та кореляції всіх зазначених складових сталого розвитку. Вони мають визначати шляхи та ефективні механізми залучення громадян на всіх етапах прийняття управлінських рішень, забезпечувати прозорість процесів прийняття управлінських рішень шляхом широкого розповсюдження інформації про заходи для того, щоб громадяни могли брати в них участь, надавати доступ до інформації, що стосується життя міської громади, постійно звітувати перед її членами [5]. Адже намагання вирішити всі проблеми розвитку міста власними силами штату міської ради, без активного залучення місцевого населення, громадської підтримки, а також зовнішнього сприяння, звужує “вікно можливостей” щодо досягнення визначеної мети.

Бачення сталого розвитку міста має бути адресоване політичним і громадським організаціям та мешканцям міст, які своїми діями і визначатимуть спільне майбутнє. Вивчення думки громадян, місцевих громадських, бізнесових та промислових організацій сприяє отриманню повної картини їх потреб і спроможності. Залучення населення до задоволення цих потреб надає змогу: визначати першочергові завдання, пріоритети розвитку; відшукувати нові підходи до узгодження економічних та екологічних інтересів, із урахуванням соціальної захищеності та справедливості; посилювати місцеву ініціативу з використанням власного потенціалу; дати змогу громадянам відчувати свою приналежність до покращення умов проживання в місті загалом [6].

Таким чином, потрібно акцентувати увагу на тому, що однією з найважливіших передумов впровадження принципів сталого розвитку у процес стратегічного управління містом має бути активізація всіх суб'єктів публічного управління, всіх зацікавлених сторін. Задля цього доцільно обирати та раціонально використовувати точкові інструменти впливу – оцінка та опрацювання громадської думки, залучення громадян до діалогу та розроблення рішень, розвиток проєктно-partiципаторних форм громадської участі у місцевому розвитку.

Загалом, доцільність переходу до сталого розвитку визначається як внутрішніми (потреби громади та екосистемні можливості), так і зовнішніми

чинниками, що пов'язані також з євроінтеграційними прагненнями України та необхідністю виконання міжнародних зобов'язань [7]. Стратегія переходу до сталого розвитку міста має ґрунтуватися на аналізі тих дисбалансів, які існують у його економічних, соціальних та екологічних сферах, і на подальшому визначенні шляхів їх подолання.

На прикладі великого українського моноструктурного індустріального міста Кривий Ріг, центр Криворізького залізорудного басейну, можемо простежити, наскільки важким є завдання ініціювання такого переходу. Місто виживає завдяки використанню потужностей індустрії важкої промисловості, що негативно впливає на стан довкілля. Так, саме в промисловості спостерігається найвищий рівень концентрації зайнятості. У металургійній галузі Кривого Рогу частка зайнятості становить майже 12% зайнятості в цій галузі в Україні. Гірничо-металургійний комплекс також є найбільшим роботодавцем Кривого Рогу [8]. Зайнятість тут також сконцентрована в секторах, що виробляють товари, у добувній і переробній промисловості. Частка сектору переробної промисловості становить понад 26% середнього показника зайнятості, а частка сектору добувної промисловості – понад 23% [9]. Відмова від підтримки виробничих потужностей або зменшення обсягів виробництва у зазначених секторах призведе до зростання безробіття та вимивання людського капіталу з міста, міграції мешканців працездатного віку до інших міст, що пропонуватимуть можливості заробітку. Тому смартизація підходів до здійснення зеленого переходу міста повинна передбачати масштабну роботу з перекваліфікації та розвитку вмінь місцевого населення, формування та розвиток нових точок росту в місті та насичення їх можливостями для працевлаштування вивільнених кадрів промисловості, переорієнтацію виробництв та глобалізацію ринків збуту їх продукції.

Щодо промислової політики всієї України, то вона означає систему цілеспрямованих заходів держави, наслідком яких є посилення конкурентоспроможності українського товаровиробника на внутрішньому та зовнішніх ринках і динамічного зростання на цій основі промислового виробництва в Україні. Тому треба наголосити на необхідності орієнтації не на внутрішній ринок, а на зовнішній. Адже обсягу локального попиту в містах України наразі та в найближчій перспективі недостатньо, щоб державі було економічно вигідно створювати в українських містах повний цикл виробництв для внутрішніх ринків [10]. Складання ж готових продуктів повного циклу з імпортних комплектуючих за відсутності податку на додану вартість на них позбавлятиме державний бюджет значної частини потенційних надходжень, які не доцільно втрачати.

Водночас завдання екологізації промисловості українських міст є надзвичайно актуальним, воно потребує вивчення передового досвіду. Так, у країнах Європейського Союзу екологізація промисловості відбувається відповідно до Директиви про промислові викиди 2010 року [11]. Вона зобов'язує 50 тис. найбільших підприємств мінімізувати шкідливі викиди в повітря, воду та ґрунт. Директива щодо установок середнього спалювання

охоплює до 143 тис. менших промислових об'єктів, зокрема енергетичних, і встановлює для них свої нормативи викидів. Для дрібних побутових приладів таку функцію виконує Рамкова директива з екодизайну. Разом із системою торгівлі квотами на викиди в атмосферне повітря це створює правову базу для захисту довкілля від індустріальної експансії.

Ключовим інструментом модернізації промисловості в містах є стимули. Ними на сьогодні є гранти та преференції тим суб'єктам господарювання, які виражають готовність до оновлення своїх потужностей відповідно до міжнародних екологічних стандартів. Ця ініціатива є затратною, тому українські підприємці без нагальної потреби прагнуть уникати подібних трансформацій. Проте надання преференцій, податкових канікул чи знижок для таких підприємств міськими радами сприятиме масовим позитивним зрушенням у цьому напрямі.

Очевидним є те, що це стратегічне завдання “зеленого переходу” міських економік не є простим. Особливо для України, як і для інших пострадянських країн, навіть тих, які стали членами ЄС, але отримали у спадок від Союзу Радянських Соціалістичних Республік технологічно застарілий промисловий комплекс.

Прикладом є Естонія, де найбільшим забруднювачем традиційно залишалася сланцева промисловість. З одного боку, завдяки її розвитку країна отримала енергетичну незалежність, а з іншого – поставила під загрозу власне довкілля. Тому уряд Естонії докладав чимало зусиль для її модернізації: на промислових та енергетичних об'єктах було встановлено системи десульфуризації, що сприяло зниженню викидів в атмосферу. Було запущено ініціативу ремонту та будівництва доріг, у якому шахтні відходи використовувалися як матеріал для насипу. У підсумку частка утилізованих шахтних відходів становила 90%. І зараз в Естонії надходження від екологічних податків є одними з найбільших в ЄС – вони дорівнюють 2,8% валового внутрішнього продукту. Відповідно зростають прямі інвестиції у захист довкілля.

Досвід Естонії є дуже важливим для України, адже зі здобуттям незалежності українські міста отримали схожі проблеми, зокрема в екологічній сфері. Але різниця у підходах до використання цього потенціалу є суттєвою. Естонія здійснила стратегічну модернізацію і знизила тиск промисловості на довкілля у містах. Результати України є набагато скромнішими, вона досягла лише падіння рівня промислового розвитку, що не можна вважати смарт-підходом до ініціювання зеленого переходу. Тому на сьогодні, коли ми аналізуємо імплементацію європейських правових норм у національне законодавство, необхідно зважати на напрацювання інших країн, що допоможе зрозуміти, до яких результатів призведуть запроваджені зміни.

Щодо застосування досвіду країн ЄС, доцільно сфокусувати зусилля на відповідності ЄЗК. Він є дорожньою картою заходів, метою яких є перетворити наявну соціально-економічну систему країни на ефективну, стійку та конкурентоспроможну економіку, визначити засоби трансформації

України у кліматично нейтральну державу до 2050 р., стимулюючи розвиток економіки, покращення здоров'я та якості життя людей, а також трансформуючи кліматичні та екологічні виклики на можливості у всіх сферах, гарантуючи справедливий та інклюзивний тип зеленого переходу [12].

Зелений курс був офіційно представлений Президентом Європейської Комісії У. фон дер Леен у Європарламенті 11 грудня 2019 р. Ключовими напрямками ЄЗК є чиста енергія, кліматична дія, будівництво та реновація, стійка промисловість, стійка мобільність, зменшення забруднення довкілля, біорозмаїття, стійка аграрна політика (Стратегія “Від лану до столу”).

На тлі подолання наслідків пост-коронавірусної економічної кризи саме ЄЗК є об'єднуючим елементом, який підвищить стійкість вразливого світу. ЄЗК стосується не стільки кліматичної політики, скільки зеленої концепції модернізації економіки та економічного зростання для забезпечення життя людей у гармонії з природою та її ресурсами. ЄЗК створює як виклики, так і можливості для українського бізнесу. І, з огляду на значну кількість напрямів, охоплених курсом, він матиме суттєвий вплив на нашу торгівлю та економічну співпрацю з ЄС.

План дій щодо циркулярної економіки, який передбачає перетворення стійкої продукції на нову українську норму, з часом призведе до зниження попиту на промислову продукцію українських підприємств через продовження терміну використання товарів. З огляду на це та на заохочення використання вторинної сировини, можна прогнозувати пропорційне зниження попиту на сировину українського походження.

Водночас “зелений перехід” створить і багаторічний стабільний попит на інновації у цьому напрямку. Перелік тематик, що є у “Зеленій Угоді”, є значним. Він пов'язаний із докорінною трансформацією економіки, транспорту, енергетики, будівництва, сільського господарства. Інновацій потребуватимуть не тільки прикладні фізичні сфери, але й сфера публічного менеджменту, соціальної трансформації, політики, психології тощо.

Щодо розвитку промислових міст та їх підприємств, доцільно згадати програму “Горизонт”. Її важливим пріоритетом є проекти для залучення малих і середніх підприємств, стартапів. Нові елементи рамкової програми – Партнерства та Місії – це моделі об'єднання науковців, бізнесу та великої промисловості для досягнення спільних цілей сталого розвитку.

Україна має доступ до участі в цих проектах, що можуть не тільки забезпечити їм фінансування, але і сприяти трансферу сучасних європейських технологій в українські міста.

На цьому етапі потрібно виділити основні напрями модернізації управлінського підходу до соціо-еколого-економічного розвитку міста. Адже на сучасному етапі дуже важливо, щоб українські міста не залишались осторонь загальноєвропейських процесів. Це дає можливість синхронізувати політику і законодавство України у сферах, дотичних до ЄЗК, із відповідними політиками та законодавством ЄС. Окрім цього, досягнення глобальної мети щодо кліматично нейтральної Європи означає посилення та

належне виконання кліматичної політики самої України та її зобов'язань відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. ЄЗК – план дій ЄС для озеленення практично усіх сфер суспільного життя. Його основою є ціль – досягнення кліматично нейтральної Європи до 2050 р. Долучення до ЄЗК дасть можливість Україні скористатись низкою можливостей, які виникають, враховуючи фінансові інструменти [13]. Відповідно до ЄЗК, містам України необхідно долучитися до реалізації релевантних європейських ініціатив для досягнення сталого розвитку, які мають стати пріоритетами їх довгострокового піднесення.

Перший пріоритет – завершення ери викопного палива. Новий зелений курс став відповіддю на всі основні кліматичні ризики у таких сферах, як енергетика, економіка, охорона довкілля і використання природних ресурсів, забезпечення цілей сталого розвитку та рівних умов суспільного добробуту. Викопне паливо як основа проблеми, а зміна клімату як наслідок шкодять усім цим сферам. Спалювання викопного палива спричиняє 90% усіх викидів вуглецю від людської діяльності. Це можливо через: виявлення принципової політичної волі; припинення субсидування, кредитування й інвестування у індустрію викопного палива; скорочення попиту на енергію з викопних видів палива та економічний тиск на виробників; створення системи торгівлі квотами на викиди парникових газів.

Другий пріоритет – адаптація до зміни клімату. Питання зміни клімату – наскрізна тема нової політики ЄС, що спрямована на озеленення усіх сфер, зокрема енергетики, сільськогосподарської політики, промислової політики, біорізноманіття, нульового забруднення, сталої мобільності, фінансів, торгівлі. Робота з адаптації до зміни клімату буде й надалі мати вплив на державні та приватні інвестиції для міст, враховуючи природоохоронні рішення. Важливо забезпечити можливість інвесторів, страхувальників, підприємств, міст та громадян отримати доступ до даних і розробити інструменти для інтеграції зміни клімату в свою практику управління ризиками [14].

Міста можуть ефективно здійснювати адаптацію до зміни клімату через:

- 1) стратегічні чи політичні рішення і процеси;
- 2) ефективні фінансові рішення;
- 3) партнерство зацікавлених сторін;
- 4) адаптацію інфраструктури міст до зміни клімату.

Третій пріоритет – енергоефективність. Для українських міст актуальною є проблема ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів. Міста недостатньо використовують енергозберігаючі технології, інфраструктура та будівлі є застарілими і потребують оновлення. Основними споживачами енергоресурсів у містах є промисловість (30,2% від сукупного енергоспоживання), побутовий (32,8%) та транспортний (19,5%) сектори.

Об'єднання співвласників багатоквартирних будинків (далі – ОСББ) є надійними партнерами в просуванні та практичній реалізації ідей з енергоефективності. Органи місцевого самоврядування також можуть

надавати підтримку місцевим ОСББ (як, наприклад, програма “Енергодім”). Також, ЕСКО-контракт передбачає, що інвестор реалізує заходи з енергозбереження в багатоквартирному будинку за власні кошти, які повертає з отриманої економії витрат на оплату спожитих ресурсів, а потім завдяки цій же економії отримує прибуток протягом обумовленого в договорі періоду часу. У промисловому секторі важливо впроваджувати малозатратні енергоефективні заходи та усі доступні технології, посилені державною підтримкою та стимулюванням, проводити енергоаудит та впроваджувати якісні системи енергоменеджменту. Важливим у контексті підвищення енергоефективності може бути робота з бізнесом у містах для сприяння та заохочення переходу офісних центрів на роботу за моделлю “зеленого офісу”.

Четвертий пріоритет – відновлювані джерела енергії. Основним завданням ЄЗК у сфері енергетики є подальша декарбонізація енергетичної системи. Відновлювані джерела енергії відіграватимуть важливу роль у переході на чисту енергію. Такий перехід повинен залучати споживачів та приносити їм користь. Містам України для повноцінного та “зеленого” розвитку потрібно поступово, але рішуче відмовлятися від вугільних та теплоелектроцентралей та завершувати еру викопного палива. Це питання не лише екологічної безпеки та протидії змінам клімату, але й енергетичної незалежності.

П’ятий пріоритет – нульове забруднення повітря, води та ґрунту для захисту громадян і екосистем. Завданнями є: перегляд стандартів якості повітря, скорочення викидів від великих промислових установок, зокрема через перегляд законодавства, зменшення забруднення води надлишками біогенних речовин, протидія забрудненню вод, спричиненого паводками, міськими стічними водами, новими або особливо шкідливими джерелами забруднення, а також розробка стратегії з хімічних речовин для сталості. Місцева влада не приділяє достатньо уваги питанню екологічного стану міст та забрудненню довкілля, порівняно з більш пріоритетними питаннями соціально-економічного розвитку. Вплив євроінтеграційних реформ у сфері охорони довкілля та зміни клімату на місцях може бути масштабніший та сильніший, якщо належно розглядати регіональну/місцеву складову у процесі розробки та імплементації відповідного національного законодавства у конкретних секторах, таких як відходи, вода, атмосферне повітря, промислове забруднення, охорона природи тощо.

Шостий пріоритет – розподілені відходи – це економічний ресурс. Питання відходів повинно розглядатися у контексті циркулярної економіки та сталої промислової політики. Політика щодо сталих товарів також може значно зменшити відходи. Там, де не можна уникнути відходів, їх економічну цінність потрібно відновлювати, а вплив на довкілля та кліматичні зміни – уникати чи мінімізувати. Для цього потрібне нове законодавство, зокрема цілі та заходи щодо подолання надмірної упаковки та утворення відходів. Ситуація значною мірою залежить від відповідної політики, законодавства та конкретних фінансово-економічних механізмів,

затверджених на загальнонаціональному рівні. Тому реформа сфери управління відходами на виконання відповідних положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС є вкрай важливою і актуальною [15].

Сьомий пріоритет – стала мобільність. Ключову роль у реалізації цілей Європейської зеленої угоди відіграє озеленення (greening) транспортної сфери міст. Стратегія ЄС щодо стійкої та інтелектуальної мобільності буде спрямована на реалізацію цілей ЄЗК, а також пріоритетів ЄС у сфері індустріальної співпраці та біорозмаїття. Так, викиди у транспортному секторі повинні бути скорочені на 90% до 2050 р. Очікується максимальний перехід на транспортні засоби з нульовим показником викидів, а також які поєднують у своєму функціонуванні електроенергію та водень [16]. Досягнення такої цілі буде забезпечене, передусім, за допомогою: переведення частини перевезень вантажів та пасажирів на більш екологічні залізничний та внутрішній водний транспорт; смарт-управління рухом; підвищення екологічності палива; використання альтернативних видів палива і розвиток інфраструктури для автомобілів із нульовими та низькими викидами; розвитку громадського транспорту для міст; зменшення забруднення через жорсткіші стандарти для палива.

Восьмий пріоритет – біорізноманіття. Для досягнення цілей ЄЗК було розроблено та прийнято Стратегію ЄС з біорізноманіття. Вона встановлює низку важливих амбітних цільових показників, зокрема: збільшення площі заповідної території на суші до 30%; відновлення річок до стану вільної течії; зменшення використання пестицидів на 50% до 2030 р.; висадка дерев [17].

Закріплення цих пріоритетів у стратегіях міст України є важливим початком роботи над оптимізацією управлінських процесів та встановлення соціо-еколого-економічного балансу, що у підсумку забезпечить євроінтеграцію, яка стане вже не метою, а наслідком такої роботи.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Стратегічні завдання управління процесами сталого розвитку українських міст на сьогодні набувають суттєвих трансформацій у контексті підтримки України ЄЗК.

1. Ці трансформації прискорилися також під впливом наслідків розповсюдження пандемії, яка суттєво посилила накопичений баласт соціальних, економічних та екологічних проблем сучасних міст. Очевидним стало те, що продовжувати нерозумне винищення природних ресурсів, неоптимальне розпорядження ними, як і іншими складовими потенціалу міст – інтелектуального, кадрового, фінансово-економічного, промислового – більше не просто не має сенсу, а й напряду загрожує сприйняттю України у світі, забезпеченню її подальшої європейської інтеграції. І пандемія зацентрувала на таких проблемних місцях, що стримують поступ сталого розвитку українських міст, окреслила напрями руху і вироблення стратегічних орієнтирів і політичних рішень органами публічного управління.

2. Глобальною тенденцією стало посилення ролі міст у національному русі на шляху до сталого розвитку. Саме ці адміністративні утворення

стають локомотивами державного розвитку, зважаючи, з одного боку, на здатність максимально враховувати потреби населення та наявні ресурси для ухвалення рішень на місцевому рівні, а з іншого – на наявність розвиненої структури інститутів, які “виступають акторами” місцевої, національної та навіть міжнародної політики. Тож розвиток міст, незалежно від їхніх масштабів, значною мірою визначає ефективність змін національного характеру та впливає на розвиток держави.

3. Модернізація управлінських підходів до забезпечення сталого розвитку міст під впливом прийняття Україною ЄЗК передбачає вироблення міськими радами плану дій для озеленення практично усіх сфер міського життя для досягнення кліматичної нейтральності та природної збалансованості. Долучення до ЄЗК дасть можливість містам України скористатись низкою можливостей, які виникають, враховуючи фінансові інструменти. Відповідно до цього, необхідними пріоритетами в управлінні сталим розвитком є такі: завершення ери викопного палива і диверсифікація міської економіки; адаптація до зміни клімату через озеленення усіх її сфер, зокрема енергетики, сільськогосподарської політики, промислової політики, біорізноманіття, нульового забруднення, сталої мобільності, фінансів, торгівлі; енергоефективність через виважене використання паливно-енергетичних ресурсів, застосування енергозберігаючих технологій, модернізацію інфраструктури та будівель; використання переважно відновлюваних джерел енергії, декарбонізація енергетичної системи; досягнення нульового забруднення повітря, води та ґрунту; вирішення проблеми переробки відходів та переходу на циркулярну економіку та сталу промислову політику; забезпечення сталої мобільності; відновлення та збереження природного біорізноманіття; стале харчування.

Вирішення цих проблем містами України забезпечить її євроінтеграцію, що стане не метою, а наслідком оптимізації управлінських процесів та встановлення соціо-еколого-економічного балансу.

Список використаної літератури

1. Мозговий А. А. Сталий розвиток міст: передумови та суперечності // Сталий соціально-економічний та екологічний розвиток: від теорії до практики : матер. міжнар. наук.-практ. конф. (13 – 14 листопада 2014 р., м. Дніпро). URL : <http://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/148166/58-61.pdf?sequence=1> (дата звернення: 09.04.2021).

2. Гордєєв О. К. Забезпечення сталого місцевого розвитку: підходи, принципи, складові // Державне будівництво. 2012. № 2. URL : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2012-2/doc/4/04.pdf> (дата звернення: 09.04.2021).

3. Бойко-Бойчук С. Світові тенденції розвитку міст: міжнародний досвід. URL : <http://academy.gov.ua/ej/ej6/txts/07bovmmd.htm> (дата звернення: 09.04.2021).

4. ООН – ХАБИТАТ – Програма ООН по розвитку населених пунктів. URL : <http://www.un.org/ru/ga/habitat> (дата звернення: 09.04.2021).

5. Сталий розвиток міст за участі громад. Уроки з досвіду впровадження “Муниципальної програми врядування та сталого розвитку” Програми розвитку ООН в Україні : аналіт. док. / О. Орленко. Київ : ПРООН/МПСР, 2008. 48 с.

6. Там само. 48 с.

7. Ковалевська А. В., Балог О. Г. Визначення місця стратегії соціально-економічного розвитку регіону серед обов’язкових компонентів стратегічного управління // Економіка і регіон. 2012. № 5 (36). Жовтень. С. 29—34.

8. Кривий Ріг. Економічний потенціал. 2021. URL : <https://ig.krmisto.gov.ua/ua/citycard/econ.html> (дата звернення: 09.04.2021).

9. Кривий Ріг у цифрах і фактах. 2020. Режим доступу : https://kr.gov.ua/sotsialno_ekonomichniy_rozvitok (дата звернення: 09.04.2021).

10. Кулицький С. Промислове виробництво в Україні: стан, проблеми та перспективи розвитку // Україна: події, факти, коментарі. 2020. № 6. С. 36—43.

11. Директива Європейського Парламенту і Ради Європи 2010/75/ЄС від 24 листопада 2010 року про промислові викиди. 2010. URL : https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/%202010_75_%D0%84%D0%A1.pdf (дата звернення: 09.04.2021).

12. A European Green Deal / European Commission. 2019. URL : https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en (date of using: 09.04.2021).

13. Боброва А. Виробництво нерівностей: вплив промисловості на розвиток міст // Mistosite. 2019. URL : <https://mistosite.org.ua/articles/vyrobnytstvo-nerivnostei-vplyv-promyslovosti-na-rozvytok-mist-cc1d8d13-6080-4196-b2e9-b34dd90b9cdc?locale=ru> (дата звернення: 09.04.2021).

14. Європейський Зелений Курс 2021. URL : <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/galuzeve-spivrobotnictvo/klimat-yevropejska-zelena-ugoda> (дата звернення: 09.04.2021).

15. Матвеева О., Савостенко Т., Шевченко Л. Удосконалення підходів щодо поводження з побутовими відходами України у напрямі Європейського Зеленого Курсу // Аспекти публічного управління. 2021. № 3. Т. 9. С. 5—13.

16. Мальований А. “Зелена” промисловість: мрія чи реальність? // Правда. 2021. 20 квіт. URL : <https://www.pravda.com.ua/columns/2021/04/20/7290852> (дата звернення: 09.04.2021).

17. Вісім ідей для зелених міст України / авт. кол. : С. Романко, Н. Андрусевич. Київ : 350.org, 2020. 56 с.

Статтю подано: 29.04.2021

Статтю схвалено: 03.06.2021

Ovdii Yana Petrivna

Master, Dnipropetrovsk Regional Institute for Public Administration of the National Academy for Public Administration under the President of Ukraine

ORCID: 0000-0002-0046-5284

e-mail: eropolova.yana@gmail.com

Matveieva Olga Yuriivna

PhD, associate professor, Dnipropetrovsk Regional Institute for Public Administration of the National Academy

for Public Administration under the President of Ukraine

ORCID: 0000-0003-3344-1497

e-mail: olivebox30@gmail.com

MANAGEMENT FOR A SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF UKRAINIAN CITIES THROUGH THE PRISM OF STRATEGIC PRIORITIES OF THE EUROPEAN GREEN DEAL

Problem setting. The article considers smart managerial approaches to solving the problem of revitalization and sustainable development of Ukrainian cities after the COVID-19 pandemic. It is emphasized that the threats of post-coronavirus crisis have created significant barriers. At the same time, the crisis effects highlighted the weaknesses of the managerial system in cities and showed the existing imbalances. These observations objectified the task of revising strategic guidelines and vectors for the development of policies for sustainable local development.

Recent research and publications analysis. Much has been done by Ukrainian scholars and practitioners to enrich theoretical developments in this area. In particular, the issues of sustainable development were widely studied in the works of M. Afanasyev, O. Bobrovska, Z. Varnaliy, I. Vakhovych, M. Butko, Z. Gerasimchuk, T. Krushelnytska, T. Mamatova, S. Mocherny, I. Chikarenko and many others scientists. Studies are devoted to the methodological substantiation of the principles of sustainable development, rationalization of management, greening of anthropogenic activities and environmental investments. The contribution of the authors to the solution of this problem could not be underestimated, but the presence of a wide range of problems in the practical plane objectivised the further research.

Highlighting previously unsettled parts of the general problem. The search for the vectors of green development of the Ukrainian cities should be directed towards the implementation of the assignments of the Ukraine's Association Agreement with EU, as well as other framework documents that will determine Ukraine's transition to the sustainable development principles. One of the fundamental documents that define the strategic approach to managing such development at the national and local levels is the European Green Deal. This highlights previously unsettled parts of the general problem of urban sustainable development.

Paper main body. It is determined that for Ukraine this course could be seen as a roadmap of measures that should turn it by 2050 into an efficient, sustainable state with a competitive economy, identify ways to transform it into a climate-neutral territory of Europe, where self-sufficiency will improve the health and quality of citizens' lives, and through the smartization of the management system, the transformation of climate and environmental challenges into opportunities in various fields, guaranteeing a fair and inclusive "green transition". The article considers modern approaches to the management for the sustainable development of Ukrainian cities through the prism of strategic priorities of the European Green Deal. It is determined that the modernization of managerial approaches for sustainable development of cities under the influence of Ukraine's adoption of the European Green Deal involves the development of city councils' action plan for landscaping almost all spheres of urban life to achieve climate neutrality and natural balance. Following the tasks of the European Green Deal will enable Ukrainian cities to take advantage of a number of opportunities, including financial instruments to support the local economy and the development of civic institutions.

Conclusions of the research and prospects for further studies. It is concluded that the priorities of the urban management, in particular, for industrial cities, should be the following: abandonment of fossil fuels and diversification of urban economy; adaptation to climate change through landscaping of all its spheres, including energy, agricultural policy, industrial policy, biodiversity, zero pollution, sustainable mobility, finance, trade; energy efficiency and application of energy saving technologies, modernization of infrastructure and buildings; transition to renewable energy sources, decarbonisation of the energy system; achieving zero pollution of air, water and soil; solving the problem of waste recycling and the transition to a circular economy and sustainable industrial policy; ensuring sustainable mobility; restoration and conservation of natural biodiversity; focusing on sustainable nutrition. It is proved that the initiation and deepening of work on solving these conceptual problems by the cities of Ukraine, first of all, industrial, will ensure its European integration, which should not be a goal but a consequence of modernization of the managerial system at all levels.

Key words: European Green Deal; local self-government; sustainable development; state and local policy; strategic priorities; European integration.

References

1. Mozhovyy, A. A. (2014). *Stalyy rozvytok mist: peredumovy ta superechnosti*. Stalyy sotsial'no-ekonomichnyy ta ekolohichnyy rozvytok: vid teorii do praktyky, Proceedings of international Scientific and Practical Conference. URL : <http://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/148166/58-61.pdf?sequence=1> [in Ukrainian].
2. Hordyeyev, O. K. (2012). Zabezpechennya staloho mistsevoho rozvytku: pidkhody, pryntsypy, skladovi. *Derzhavne budivnytstvo*, Issue 2. URL : <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2012-2/doc/4/04.pdf> [in Ukrainian].

3. Boyko-Boychuk, S. (2008). *Svitovi tendentsiyi rozvytku mist: mizhnarodnyy dosvid*. URL : <http://academy.gov.ua/ej/ej6/txts/07bovmmd.htm> [in Ukrainian].

4. UN – HABITAT – Prohramma OON po razvitiyu naseleennykh punktov URL : <http://www.un.org/ru/ga/habitat> [in Russian].

5. Orlenko, O. (2008). *Stalyy rozvytok mist za uchasti hromad. Uroky z dosvidu vprovadzhennya “Munitsypal’noyi prohramy vryaduvannya ta staloho rozvytku”*. Kyiv : PROON/MPVSR. 48 p. [in Ukrainian].

6. Ibid. 48 p.

7. Kovalevs’ka, A. V., Baloh, O. H. (2012). Vyznachennya mistsya stratehiyi sotsial’no-ekonomichnoho rozvytku rehionu sered obovyazkovykh komponentiv stratehichnoho upravlinnya. *Ekonomika i rehion*, Issue 5(36), pp. 29-34 [in Ukrainian].

8. Kryvyy Rih. *Ekonomichnyy potentsial*. (2021). URL : <https://ig.krmisto.gov.ua/ua/citycard/econ.html> [in Ukrainian].

9. Kryvyy Rih u tsyfrakh i faktakh. (2020). URL : https://kr.gov.ua/sotsialno_ekonomichniy_rozvitok [in Ukrainian].

10. Kulytskyy, S. (2020). Promyslove vyrobnytstvo v Ukrayini: stan, problemy ta perspektyvy rozvytku. *Ukrayina: podiyyi, fakty, komentari*, Issue 6, pp. 36-43 [in Ukrainian].

11. Dyrektyva Yevropeys’koho Parlamentu i Rady Yevropy 2010/75/YeS. (2010). URL : https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/%202010_75_%D0%84%D0%A1.pdf [in Ukrainian].

12. A European Green Deal. (2019). URL : https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en.

13. Bobrova, A. (2019). Vyrobnytstvo nerivnostey: vplyv promyslovosti na rozvytok mist. *Mistosite*. URL : <https://mistosite.org.ua/articles/vyrobnytstvo-nerivnostei-vplyv-promyslovosti-na-rozvytok-mist-cc1d8d13-6080-4196-b2e9-b34dd90b9cdc?locale=ru> [in Ukrainian].

14. *Yevropeys’kyy Zelenyy Kurs*. (2021). URL : <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/galuzeve-spivrobitnictvo/klimat-yevropejska-zelena-ugoda> [in Ukrainian].

15. Matveyeva, O., Savostenko, T., Shevchenko, L. (2021). Udoskonalennya pidkhodiv shchodo povodzhennya z pobutovymy vidkhodamy Ukrayiny u napryami Yevropeyskoho Zelenoho Kursu. *Aspekty publichnoho upravlinnya*, Issue 3(9), pp. 5-13 [in Ukrainian].

16. Mal’ovanyy, A. (2021). “Zelena” promyslovist: mriya chy realnist? *Pravda*. URL : <https://www.pravda.com.ua/columns/2021/04/20/7290852> [in Ukrainian].

17. Romanko, S., Andrusyevych, N. (2020). *Visim idey dlya zelenykh mist Ukrayiny*. Kyiv: 350.org. 56 p. [in Ukrainian].

Цитування: Овдій Я. П., Матвеєва О. Ю. Управління процесами сталого розвитку міст України крізь призму стратегічних пріоритетів європейського зеленого курсу // Демократичне врядування : наук. вісн. Вип. 1(27) / за заг. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2021. URL : www.dv.lvivacademy.com. (DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4038.27.2021.239233>).

Citation: Ovdii, Ya. P., Matveieva, O. Yu. (2021). Upravlinnia protsesamy staloho rozvytku mist Ukrainy kriz pryzmu stratehichnykh priorytetiv yevropeiskoho zelenoho kursu. *Democratic governance*, Issue 1(27). URL : www.dv.lvivacademy.com. (DOI: <https://doi.org/10.33990/2070-4038.27.2021.239233>).